

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Чернігівська політехніка»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Факультет соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації

Кафедра соціальної роботи

МЕТОДОЛОГІЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до семінарських занять
для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми «Соціальна робота»
за спеціальністю 231 Соціальна робота
галузь знань 23 Соціальна робота

Рекомендовано до друку
на засіданні кафедри соціальної роботи
Національного університету «Чернігівська
політехніка»,
протокол № 5 від 5 травня 2023 р.

Чернігів 2023

Методологія і організація наукових досліджень в соціальній роботі Методичні вказівки до семінарських занять для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти освітньо-професійної програми «Соціальна робота». Укладач: Захаріна Т.І. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 24 с.

Укладач: ЗАХАРІНА ТЕТЯНА ІВАНІВНА,
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи НУ «Чернігівська політехніка»

Рецензенти: САВЕЛЬЧУК ІРИНА БОРИСІВНА,
доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальних технологій Національного авіаційного університету (м. Київ)

Відповідальний за випуск: НАГОРНА НАДІЯ СЕРГІЇВНА,
кандидат психологічних наук, доцент,
декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації НУ «Чернігівська політехніка»

У методичних вказівках представлено мету, завдання, структуру, основний зміст навчальної дисципліни "Методологія і організація наукових досліджень в соціальній роботі", а також схарактеризовано основні компетенції, які формуються в результаті її вивчення. З цією метою надано методичні вказівки для оптимізації роботи здобувачів вищої освіти при підготовці до семінарських занять. До кожної теми запропоновано перелік літератури, яка дозволяє знайти відповіді на теоретичні питання з метою підготовки до виконання семінарських завдань. Для перевірки рівня засвоєння знань з курсу розроблено й запропоновано запитання для самоперевірки.

Методичні вказівки призначено для здобувачів вищої освіти, які навчаються за освітньою програмою «Соціальна робота», викладачів, фахівців з соціальної роботи.

ЗМІСТ

Передмова	4
Програма навчальної дисципліни «Методологія і організація наукових досліджень в соціальній роботі».....	7
Структура навчальної дисципліни.....	10
Теми семінарських занять.....	11
Семінарське заняття 1 Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками.....	11
Семінарське заняття 2 Фундаментальні концепції методології та сучасні методологічні теорії та підходи.....	12
Семінарське заняття 3 Теоретичні основи організації та проведення досліджень в соціальній сфері.....	13
Семінарське заняття 4 Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності.....	13
Семінарське заняття №5 Програма дослідження в соціальній сфері.....	14
Семінарське заняття №6 Метод спостереження та опитування в соціальних дослідженнях та Рейтингові методи дослідження у соціальній сфері.....	15
Семінарське заняття № 7. Кількісні та якісні методи дослідження у соціальній сфері.....	15
Методи контролю.....	16
Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти.....	17
Шкала оцінювання.....	18
Методи поточного та підсумкового контролю.....	18
Питання до іспиту.....	19
Рекомендована література.....	21
Інформаційні ресурси.....	22
Список використаної літератури.....	22

Передмова

Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні обумовлюють необхідність формування науково обґрунтованих напрямів підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців соціальної роботи на ринку праці. Зростання обсягів наукової і науково-технічної інформації створює передумови для підготовки висококваліфікованих фахівців, здатних до самостійної творчої роботи, впровадження у практичну діяльність інноваційних технологій, моделей допомоги і підтримки різних категорій клієнтів. Сучасний фахівець із соціальної роботи повинен володіти глибокими знаннями та конструктивним мисленням для цього йому необхідно досконало володіти методологією наукових досліджень і вмінням практично їх застосувати.

Мета навчальної дисципліни «*Методологія та організація наукових досліджень в соціальній роботі*» полягає у створенні можливостей для здобувачів вищої освіти опанувати знання з методології та організації наукових досліджень, розвинути уміння та навички дослідницької діяльності у соціальній сфері.

Предмет вивчення – процес написання наукових робіт і проведення досліджень з метою вивчення проблем соціальної роботи.

Соціальна робота тісно пов'язана з дослідженнями соціальної сфери. Аналіз та інтерпретація соціальних явищ на основі досліджень, сприяє більш глибокому проникненню соціального працівника у сутність проблеми і наданню ним реальної допомоги.

Одержання науково обґрунтованої інформації щодо проблематики соціального життя суспільства дозволяє більш компетентно та оперативно підходити до її розв'язання, удосконалювати технології, форми і методи соціальної роботи, підвищувати якість послуг, які надають клієнтам установи соціальної допомоги.

Під час вивчення дисципліни здобувач вищої освіти (ЗВО) має набути або розширити наступні загальні (ЗКх) та фахові (ФКх) компетентності, передбачені освітньою програмою:

ЗК 1 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 3 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 5 Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

СК 1 Здатність до розуміння та використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук, у тому числі методи математичної статистики та кількісні соціологічні методи, стосовно завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціальної роботи.

СК 16 Здатність упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

Основними завданнями вивчення дисципліни «*Методологія та організація наукових досліджень в соціальній роботі*» є:

- визначити методологічні, теоретичні та етичні засади проведення досліджень в соціальній сфері;

- оволодіння уміннями й навичками планування дослідження у соціальній сфері;

- розкрити умови та особливості застосування рівних методів наукового пізнання дійсності;

- охарактеризувати особливості написання студентських науково-дослідницьких

робіт різного рівня;

- сформувати інтерес у здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності;

- розвивати пізнавальну активність і самостійність студентської молоді.

Викладання навчальної дисципліни має проводитися у доступній для здобувачів вищої освіти формі, зважаючи на рівень їх підготовки і складність наукової термінології курсу. Велика кількість годин відводиться на самостійну роботу. Самостійна робота передбачає науковий пошук актуальних проблем навчальної дисципліни *«Методологія і організація наукових досліджень в соціальній роботі»*.

Під час вивчення дисципліни ЗВО має досягти або вдосконалити наступні програмні результати навчання (ПРН), передбачені освітньою програмою:

ПРН 2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань про практики соціальної роботи, формулювати висновки та рекомендації щодо їх впровадження.

ПРН 6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для професійного зростання, опанувати її, засвоювати та продукувати нові знання, розвивати професійні навички та якості.

ПРН 7. Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.

ПРН 8. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.

ПРН 14. Визначати методологію прикладного наукового дослідження та застосовувати методи кількісного та якісного аналізу результатів, у тому числі методи математичної статистики.

ПРН 20. Упроваджувати результати наукового пошуку в практичну діяльність.

ПРН 21. Планувати, впроваджувати та оцінювати нововведення в соціальній сфері.

У підсумку ЗВО повинні

знати:

- фундаментальні концепції методології та сучасні методологічні теорії та підходи;

- види, етапи та особливості проведення досліджень в соціальній сфері;

- умови та особливості застосування рівних методів наукового пізнання дійсності;

- компоненти і принципи розробки програми дослідження;

- методологічні, теоретичні та етичні засади проведення досліджень в соціальній сфері

вміти:

- використовувати дані досліджень у практичній діяльності;

- вибрати адекватні методи дослідження й застосовувати їх для вивчення - соціальних явищ;

- розробляти програму дослідження згідно з методологічними й методичними підходами;

- визначати мету й завдання дослідження;

- здійснювати кількісну й якісну обробку результатів дослідження;

- аналізувати, систематизувати й узагальнювати результати вивчення педагогічних явищ;
- визначати можливості і основні напрями застосування результатів соціальних досліджень у практичній діяльності соціальних служб.

I. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Методологія і організація наукових досліджень в соціальній роботі» МОДУЛЬ 1. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ.

Тема 1. Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками.

Поняття наукового пізнання. Наукове пізнання в житті суспільства. Наукове пізнання й методологія. Логіка наукового дослідження як аналіз сутності та структури наукового пізнання. Емпіричні та теоретичні рівні пізнання. Об'єкт і предмет пізнання. Соціально-педагогічний факт як категорія наукового пізнання. Поняття методології та методу. Основні методологічні принципи. Сутність принципу детермінізму, єдності діяльності й розвитку, цілеспрямованості, структурності, комплексності, об'єктивізму, принцип повноти й завершеності дослідження. Методи наукового пізнання.

Аналіз і синтез. Індукція і дедукція. Методи ідеалізації і моделювання. Аксиоматично-дедуктивний метод. Логічний та історичний методи дослідження. Системний підхід у науковому дослідженні. Мова як засіб вираження наукових знань. Інтерпретація та операціоналізація понять.

Тема 2. Теоретичні основи організації та проведення досліджень у соціальній сфері.

Характеристика соціальної сфери. Поняття соціального. Соціальна діяльність і соціальні відношення, факти. Система особистості. Соціальна система. Механізм соціалізації індивіда. Механізм зміни соціальної системи. Соціальний статус і соціальна роль. Соціальні норми і цінності. Рівні соціальної взаємодії особистостей. Дослідження в діяльності соціального працівника. Особливості досліджень у професійній діяльності соціального працівника. Вивчення особистості, групи, колективу як необхідна умова їх успішної соціалізації. Дослідження у соціальній сфері як основа реалізації особистісного та індивідуального підходів у системі соціальної роботи з населенням. Розробка проекту дослідження. Технологія підготовки програми дослідження. Постановка проблеми дослідження у соціальній сфері. Проблема, мета і завдання досліджень у соціальній сфері. Об'єкт і предмет досліджень у соціальній сфері.

Тема 3. Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності.

Поняття та сутність експерименту в соціальній сфері. Експеримент як метод досліджень у соціальній сфері. Сутність експерименту як методу наукового пізнання соціальної діяльності. Основні ознаки застосування експериментального методу: втручання в певні соціальні структури й ситуації у процесі експерименту, забезпечення необхідних умов, нейтралізація незапланованих впливів, маніпуляція з окремими елементами ситуації. Гіпотеза і програма експерименту. Способи формування вибіркової сукупності. Функції та види експерименту. Функції експерименту: перевірка гіпотез про зв'язки між окремими елементами системи,

Встановлення функціональних і інших залежностей, визначення причинних зв'язків. Основні види експериментів у соціальній сфері: природні і лабораторні; констатуючі; формуючі і контрольні: прості і складні; звичайні і змодельовані; матеріальні і мислення: пасивні і активні; одно і багатофакторні тощо. Особливості експерименту типу постфактум. Вибірка. Створення контрольних і експериментальних груп. Групи досліджуваних в експерименті: контрольна і експериментальна. Методика

проведення експерименту. Особливості планування експерименту у дослідженнях в соціальній сфері.

Тема 4. Програма дослідження в соціальній сфері.

Планування дослідження в соціальній сфері. Організаційно-методичний (календарний) план дослідження. Стратегічний план дослідження і підготовка виконавців. Методи дослідження та їх класифікація. Класифікація методів досліджень у соціальній сфері. Організаційні методи. Емпіричні методи. Вибіркова сукупність. Формування вибіркової сукупності досліджуваних. Популяція і вибіркова сукупність. Простий випадковий вибір: основа, процедура, характеристика вибіркової сукупності. Систематизована і серійна (гніздова) вибірка.

Репрезентативність і валідність як вимоги до дослідження. Репрезентативність як необхідна вимога до вибірки при дослідженні з використанням позаекспериментальних та експериментальних методів.

Модуль 2. ХАРАКТЕРИСТИКА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ І СОЦІОЛОГІЧНИХ МЕТОДІВ ЗБОРУ ІНФОРМАЦІЇ В ДОСЛІДЖЕННЯХ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ.

Тема 5. Метод спостереження та опитування в соціальних дослідженнях.

Використання методу спостереження в дослідженнях у соціальній сфері. Спостереження як метод цілеспрямованого, планомірного, певним чином фіксованого сприйняття досліджуваного об'єкту. Наукове і повсякденне спостереження. Ознаки наукового спостереження. Специфічні особливості спостереження. Труднощі спостереження як методу збору інформації. Типові помилки спостерігача. Програма проведення спостереження. Етапи наукового спостереження. Види спостереження. Опитування як сукупність методів отримання інформації. Вимоги до опитування в соціальних дослідженнях. Бесіда як метод збору фактів у процесі особистого спілкування за спеціально складеною програмою. Анкетування. Анкета. Класифікація питань анкети за змістом, функціями, формою. Використання в анкетуванні шкал відповідей поперечних профілів. Оформлення анкети. Розміщення питань анкети. Основні вимоги до формулювання питань анкети. Інтерв'ю як метод опитування. Об'єкти опитування (соціальна спільнота, група, колектив, індивід). Предмет опитування (події, факти, мотиви, ціннісні орієнтації тощо). Вимоги до компетенції респондентів. Організація обробки інформації. Масові опитування в соціологічній практиці й вимоги до них. Об'єктивність, надійність та валідність методів опитування.

Тема 6. Рейтингові методи у дослідженнях в соціальній сфері.

Сутність оцінювання. Вибір експертів (компетентних суддів). Поширеність оціночних методів і методик у дослідженнях соціальних явищ і ситуацій. Метод попарного порівняння. Метод експертного оцінювання. Метод незалежних характеристик. Узагальнення результатів за допомогою рейтингу. Переваги і недоліки рейтингу. Забезпечення достовірності одержаної інформації. Типові помилки, до котрих вдаються компетентні судді: помилка великодушності, помилка центральної тенденції, тенденційність, помилка контрасту, близькості, логічна помилка.

МОДУЛЬ 3. КІЛЬКІСНІ ТА ЯКІСНІ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ СФЕРІ

Тема 7. Методи аналізу документів та продуктів діяльності у соціальних дослідженнях.

Методи аналізу документів. Особливості традиційного аналізу документів. Недоліки традиційного аналізу документів. Формалізований метод як спосіб переборення суб'єктивізму традиційного методу. Поняття про контент-аналіз. Етапи застосування методу контент-аналізу в соціологічних дослідженнях. Специфіка і методика застосування методу контент-аналізу. Переваги і недоліки контент-аналізу як методу збору інформації. Факторний аналіз як спосіб обробки контент-аналізу. Вимоги до аналізу продуктів діяльності як методу одержання соціальної інформації. Загальні вимоги до складання бібліографічного опису документів (друкованих праць). Соціометричні методи в соціальних дослідженнях. Методика обробки даних і аналізу результатів дослідження в соціальній сфері. Кількісна і якісна інтерпретація досліджень у соціальній сфері. Графічна ілюстрація результатів дослідження у вигляді діаграм, гістограм, полігонів.

Тема 8. Опис та інтерпретація результатів дослідження в соціальній сфері.

Обробка даних опитування. Процедура обробки анкет, рейтингу. Вибір комп'ютерних програм обробки даних дослідження. Сутність обробки результатів досліджень як перехід від «окремих даних» до «соціальної інформації». Визначення шляхів такого переходу як основне завдання дослідника. Процедура статистичної обробки даних.

Зміст та якісна інтерпретація кількісних характеристик досліджуваного явища. Підвищення ступеня вірогідності та об'єктивності оцінки одержуваних експериментальних даних. Літературне оформлення отриманих дослідницьких матеріалів. Обґрунтування висновків і рекомендацій.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин для денної / заочної форми навчання					
	Всього	у тому числі				
		Лек.	Сем.	Лаб.	Інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Теорія та методологія наукового дослідження						
Тема 1. Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками	12/11	2/2	2	-	-	8/9
Тема 2. Теоретичні основи організації та проведення досліджень в соціальній сфері	12/11	2	2/2	-	-	8/9
Тема 3. Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності	12/9	2	2	-	-	8/9
Тема 4. Програма дослідження в соціальній сфері	10/13	2/2	2/2	-	-	6/9
Разом за змістовим модулем 1	46/44	8/4	8/4	-	-	30/36
Змістовий модуль 2. Характеристика психолого-педагогічних і соціологічних методів збору інформації в дослідженнях соціальної сфери						
Тема 5. Метод спостереження та опитування в соціальних дослідженнях	19/20	2	2/2	-	-	15/18
Тема 6. Рейтингові методи дослідження у соціальній сфері	19/18	2	2	-	-	15/18
Разом за змістовим модулем 2	38/38	4	4/2			30/36
Змістовий модуль 3. Кількісні та якісні методи дослідження у соціальній сфері						
Тема 7. Методи аналізу документів та продуктів діяльності у соціальних дослідженнях	18/20	2/2	1			15/18
Тема 8. Опис та інтерпретація результатів дослідження в соціальній сфері.	18/18	2	1			15/18
Разом за змістовим модулем 3	36/38	4/2	2	-	-	30/36
Усього годин за дисципліну	120/120	16/6	14/6	-	-	90/108

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна/заочна форми навчання
1	Тема 1. Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками	2/2
2	Тема 2. Фундаментальні концепції методології та сучасні методологічні теорії та підходи	2
3	Тема 3. Теоретичні основи організації та проведення досліджень в соціальній сфері	2
4	Тема 4. Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності	2/2
5	Тема 5. Програма дослідження в соціальній сфері	2
6	Тема 6. Метод спостереження та опитування в соціальних дослідженнях та Рейтингові методи дослідження у соціальній сфері	2
7	Тема 7. Кількісні та якісні методи дослідження у соціальній сфері	2
	Разом	14/6

Семінарське заняття 1

Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками (2 год)

1. У чому полягає процес наукового пізнання? Схарактеризуйте пізнання, його види та структурні елементи.
2. Якими ознаками характеризується наукова діяльність?
3. Яка структура формування теорії? Дайте визначення наукової ідеї, гіпотези, теорії, закону.
4. Що таке суб'єкт та предмет наукової діяльності.
5. Які структурні елементи теорії пізнання? Дайте визначення поняття, положення, судження. Сучасна гносеологія як методологія наукового пізнання.
6. Історичний процес формування напрямів методології наукового пізнання до XXI століття.

Ключові слова: гносеологія, наукове пізнання, метафізичний метод, критерії науковості, діалектичний метод.

Питання для обговорення

1. Визначити ознаки класичної та некласичної науки.
2. За якими ознакам можна провести класифікацію наук?

Рекомендована література

1. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. *Методологія наукових досліджень* : навч. посібник. К. Ліра, 2018. 352 с. Режим доступу: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2019/Ladanuk_2018_352.pdf
2. *Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування)* [Текст] : навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 220 с. Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf
3. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*: навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. Режим доступу: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf

Семінарське заняття 2. Фундаментальні концепції методології та сучасні методологічні теорії та підходи

1. Розкрийте зміст системного підходу
2. Аксиологічний підхід в соціальній роботі
3. Екосистемний підхід: основні засади вчення
4. Зміст клієнтцентованого підходу
5. Структурно-функціональний підхід в соціальній роботі
6. Діяльнісний підхід в соціальній роботі
7. Розкрийте сутність середовищного підходу
8. Підхід конструктивізму в наукових дослідженнях
9. Структурно-діяльнісний підхід і особливості його застосування при вирішенні соціальних проблем
10. Концепція “механічної” та “органічної” солідарності Е. Дюркгейма
11. Структурний-функціоналізм (Т. Парсонс)
12. Праксеологічний підхід

Ключові слова: наука, форми пізнання, розвиток суспільства, концепція, теорія, наукові підходи.

Питання для обговорення:

1. Що відрізняє науку від інших способів пізнання світу?
2. Яким чином відбувається процес створення нових наукових дисциплін?
3. Як М. Вебер характеризує мету і завдання неklasичної науки порівняно з класичною?
4. Як і чому змінилось ставлення до соціогуманітарних наук у постнеklasичну епоху?

Рекомендована література

- Кустовська О. В. *Методологія системного підходу та наукових досліджень: Курс лекцій.* – Тернопіль: Економічна думка, 2005. – 124 с
- Varenko T. *Аксиологічний підхід та доцільність його реалізації в сучасній системі вищої педагогічної освіти.* 2010. URL: https://www.researchgate.net/publication/277220775_Aksiologicnij_pidhid_ta_docilnist_jogo_realizacii_v_sucasnij_sistemi_visoi_pedagogicnoi_osviti
- Вітвицька С.С. *Аксиологічний підхід до виховання особистості майбутнього вчителя. Креативна педагогіка.* Наук.-метод. журнал / Академія міжнародного співробітництва з креативної педагогіки. Вінниця, 2015. Вип. 10. С. 63-67

Литовченко І.В. Структурно-функціоналістська парадигма в дослідженнях соціальних інститутів. Вісник Національного авіаційного університету. Філософія. Культурологія. 2012. № 2. С. 48-51.

Семінарське заняття 3. Теоретичні основи організації та проведення досліджень в соціальній сфері

1. Характеристика соціальної сфери.

2. Поняття соціального. Соціальна діяльність і соціальні відношення, факти. Система особистості. Соціальна система. Механізм соціалізації індивіда. Механізм зміни соціальної системи. Соціальний статус і соціальна роль. Соціальні норми і цінності. Рівні соціальної взаємодії особистостей.

3. Дослідження в діяльності соціального працівника.

4. Особливості досліджень у професійній діяльності соціального працівника. Вивчення особистості, групи, колективу як необхідна умова їх успішної соціалізації. Дослідження у соціальній сфері як основа реалізації особистісного та індивідуального підходів у системі соціальної роботи з населенням. Розробка проекту дослідження. Технологія підготовки програми дослідження.

5. Постановка проблеми дослідження у соціальній сфері.

6. Проблема, мета і завдання досліджень у соціальній сфері. Об'єкт і предмет досліджень у соціальній сфері.

Ключові слова: організація дослідження, проведення дослідження, соціальна сфера.

Питання для обговорення:

1. Які існують форми організації наукового знання.

2. Які можна виділити закономірності розвитку науки?

Рекомендована література

1. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf

2. Галян О.В. Методологія та організація наукових досліджень: навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20238/1/Metodolohiia.pdf>

3. Gracious Thomas Social Work Research. *School of Social Work Indira Gandhi National Open University Maidan Garhi*, New Delhi 110068. 2010. 393 p. URL: <https://ccsuniversity.ac.in/bridge-library/pdf/Block-1-Social%20Work%20Research.pdf>

Семінарське заняття 4. Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності

1. Поняття та сутність експерименту в соціальній сфері.

2. Експеримент як метод досліджень у соціальній сфері.

3. Сутність експерименту як методу наукового пізнання соціальної діяльності. Основні ознаки застосування експериментального методу. Гіпотеза і програма експерименту. Способи формування вибіркової сукупності.

4. Функції та види експерименту.

5. Функції експерименту: перевірка гіпотез про зв'язки між окремими елементами системи,

6. Основні види експериментів у соціальній сфері: природні і лабораторні; констатуючі; формуючі і контрольні: прості і складні; звичайні і змодельовані; матеріальні і мислення: пасивні і активні; одно і багатофакторні тощо. Особливості експерименту типу постфактум.

7. Вибірка. Створення контрольних і експериментальних груп.

8. Групи досліджуваних в експерименті: контрольна і експериментальна. Методика проведення експерименту. Особливості планування експерименту у дослідженнях в соціальній сфері..

Ключові слова: експеримент, наукове дослідження, соціальна робота, соціальна дійсність.

Питання для обговорення:

1. Які функції виконує наука у житті суспільства?
2. Які риси характеризують класичну науку?

Рекомендована література

1. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків. Право, 2019. 368 с. ISBN 978-966-937-652-7. Режим доступу:

https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/592/3_Metodologija_vnutri.pdf

2. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf

3. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. Режим доступу: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/1716/1/Methodol.pdf>

Семінарське заняття 5 Програма дослідження в соціальній сфері.

1. Планування дослідження в соціальній сфері.
2. Організаційно-методичний (календарний) план дослідження. Стратегічний план дослідження і підготовка виконавців.
3. Змістовні та формалізовані способи дослідження соціальної діяльності.
4. Методи дослідження та їх класифікація.
5. Популяція і вибірка сукупність.
6. Формування вибіркової сукупності досліджуваних.
7. Репрезентативність і валідність як вимоги до дослідження.
8. Репрезентативність як необхідна вимога до вибірки при дослідженні з використанням позаекспериментальних та експериментальних методів.

Ключові слова: програма дослідження, соціальна сфера, стратегічний план дослідження, вибірка сукупність.

Питання для обговорення:

1. Які існують форми організації наукового знання.\
2. Які можна виділити закономірності розвитку науки?

Рекомендована література

1. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування) [Текст] : навч. посіб. / Л. Г. Липич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Липич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 220 с. Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf

2. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. Режим доступу: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/1716/1/Methodol.pdf>

3. Мельниченко О. А. Методологія організації наукових досліджень: конспект лекцій. Харків: ФО-П Леонов Д.С., 2016. 27 с. <http://nnvc.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk11.pdf>

Семінарське заняття 6. Метод спостереження та опитування в соціальних дослідженнях

1. Використання методу спостереження в дослідженнях у соціальній сфері.
2. Види спостереження.
3. Значення ролі спостерігача для успішного проведення спостереження. Переваги та недоліки методу спостереження. Процедура фіксації результатів в процесі спостереження: система категорій, система ознак, шкала рейтингу. Методи опитування у соціальних дослідженнях.
4. Опитування як сукупність методів отримання інформації.
5. Вимоги до опитування в соціальних дослідженнях.
5. Бесіда як метод збору фактів у процесі особистого спілкування за спеціально складеною програмою.
6. Анкетування. Класифікація питань анкети за змістом, функціями, формою. Використання в анкетуванні шкал відповідей поперечних профілів. Оформлення анкети. Розміщення питань анкети. Основні вимоги до формулювання питань анкети.
7. Інтерв'ю як метод опитування. Інтерв'юер і респондент. Засоби комунікації у процесі інтерв'ю. Різновиди інтерв'ю. Пізнавальні можливості інтерв'ю, достовірність відображення дійсності.

Ключові слова: метод спостереження, види спостереження, опитування, анкетування, інтерв'ю.

Питання для обговорення:

1. Розкрийте зміст загальнонаукових методів наукового пізнання?
2. Проаналізуйте пріоритетні напрями розвитку сучасної української науки.

Рекомендована література

1. Туриніна О. Л. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. Київ : ДП "Вид. дім "Персонал", 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf

2. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. Режим доступу: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf

3. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування) [Текст] : навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 220 с. Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf

Семінарське заняття 7. Кількісні та якісні методи дослідження у соціальній сфері

1. Методи аналізу документів та продуктів діяльності у соціальних дослідженнях.

2. Методи аналізу документів.
3. Соціометричні методи в соціальних дослідженнях.
4. Методика обробки даних і аналізу результатів дослідження в соціальній сфері
5. Кількісна і якісна інтерпретація досліджень у соціальній сфері. Обробка даних, визначення методів статистичного аналізу.

6. Опис та інтерпретація результатів дослідження в соціальній сфері.

Ключові слова: кількісні методи дослідження, якісні методи дослідження, метод аналізу документів, методика обробки даних.

Питання для обговорення:

1. Які зміни у структурі й засадах науки відбувалися протягом її класичного періоду?

2. Які зміни у ставленні до методів дослідження відбулися у період неklasичної науки?

Рекомендована література

1. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень : навч. посібник. К. Ліра, 2018. 352 с. Режим доступу: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2019/Ladanuk_2018_352.pdf

2. Данильян О. Г. Методологія наукових досліджень : підручник. Харків. Право, 2019. 368 с. ISBN 978-966-937-652-7. Режим доступу:

https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/592/3_Metodologija_vnutri.pdf

3. Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування) [Текст] : навч. посіб. / Л. Г. Ліпич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Ліпич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 220 с. Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf

4. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. Режим доступу: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/1716/1/Methodol.pdf>

Методи контролю

Оцінювання знань ЗВО здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету “Чернігівська політехніка”, погодженого вченою радою НУ “Чернігівська політехніка” (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та введеного в дію наказом ректора НУ “Чернігівська політехніка” від 31.08.2020 р. №26.

З дисципліни ЗВО може набрати до 60-90% підсумкової оцінки за виконання всіх видів робіт, що виконуються протягом семестру і 40-10% підсумкової оцінки – екзамену (1 семестр). Поточний контроль проводиться шляхом спілкування із ЗВО під час лекцій та консультацій та опитувань ЗВО під час проведення семінарських занять. Результати поточного контролю за відповідний модуль оприлюднюються викладачем на наступному аудиторному занятті. Бали, які набрані ЗВО під час модульних контролів, складають оцінку поточного контролю.

Семестровий контроль у вигляді екзамену проводиться під час сесії з двома запитаннями (по 15 балів максимум за кожне). Оцінка за результатами вивчення дисципліни формується шляхом додавання підсумкових результатів поточного контролю до оцінки за екзамен. Взаємозв'язок між набраними балами і оцінкою наведений у розділі 12. В випадку повторного складання екзамену всі набрані протягом семестру бали анулюються, а повторний екзамен складається з трьома питаннями:

двома теоретичними (по 30 балів максимум за кожне) та одним практичним (40 балів максимум). Питання до екзамену знаходяться у пакеті документів на дисципліну.

У випадку, якщо ЗВО протягом семестру не виконав в повному обсязі передбачених робочою програмою всіх видів навчальної роботи та не набрав мінімально необхідну кількість балів (20), він не допускається до складання екзамену під час сесії, але має право ліквідувати академічну заборгованість у порядку, передбаченому «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Національного університету “Чернігівська політехніка”». Повторне складання екзамену з метою підвищення позитивної оцінки не дозволяється. За результатами семестру в екзаменаційну відомість виставляється оцінка відповідно до шкали оцінювання, що наведена в наступному розділі.

Політика дотримання академічної доброчесності ґрунтується на «Кодексі академічної доброчесності Національного університету “Чернігівська політехніка”», погодженого вченою радою НУ “Чернігівська політехніка” (протокол № 6 від 31.08.2020 р.) та введеного в дію наказом ректора НУ “Чернігівська політехніка” від 31.08.2020 р. №26.

**Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти
Поточний контроль за модулями**

Модуль за тематичним планом дисципліни та форма контролю	К-ть годин	Кільк ість балів отриманих за 1 пару (2 год)
Змістовий модуль 1. Теорія та методологія наукового дослідження		
Тема 1. Поняття методології наукового дослідження та його розвиток сучасними соціальними науками. Фундаментальні концепції методології та методологічні теорії та підходи	2	0...10
Тема 2. Теоретичні основи організації та проведення досліджень в соціальній сфері. Експеримент як складова частина наукового дослідження соціальної дійсності	2	0...10
Тема 3. Програма дослідження в соціальній сфері	2	0...5
Загальна кількість балів за семінарські заняття		0...25
Змістовий модуль 2. Характеристика психолого-педагогічних і соціологічних методів збору інформації в дослідженнях соціальної сфери		
Тема 4. Метод спостереження в соціальних дослідженнях	2	0...5
Тема 5. Рейтингові методи дослідження у соціальній сфері	2	0...10
Загальна кількість балів за семінарські заняття		0...15
Змістовий модуль 3. Кількісні та якісні методи дослідження у соціальній сфері		
Тема 6. Методи аналізу документів та продуктів діяльності у соціальних дослідженнях	2	0...10
Тема 7. Опис та інтерпретація результатів дослідження в соціальній сфері.	2	0...10
Підсумкова модульна контрольна робота		0...30

Зважена семестрова оцінка	14 год	0...90
---------------------------	--------	--------

Кількість балів, яку студент може отримати на екзамені – від 0 до 10 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проєкту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
66-74	D	задовільно	
60-65	E		
0-59	FX	незадовільно	не зараховано

ПИТАННЯ ДО ІСПИТУ

1. Сутність, завдання, предмет та функції науки.
2. Загальні положення про магістерську роботу.
3. Етапи становлення та розвитку науки. Наука ХХ і початку ХХІ ст.
4. Сучасна гносеологія як методологія наукового пізнання.
5. Історичний процес формування напрямів методології наукового пізнання до ХХІ століття.
6. Метафізичний метод пізнання та притаманні йому критерії науковості.
7. Діалектичний метод пізнання та філософствування.
8. Розробка програми дослідження, її призначення і основні функції, основні частини програми: методологічна і методична.
9. Визначення об'єкта і предмета дослідження. Необхідні характеристики об'єкта. Формулювання гіпотез дослідження. Види гіпотез. Основні вимоги, що пред'являються до гіпотези.
10. Генеральна сукупність і вибіркова сукупність. Репрезентативна вибірка. Оптимальний об'єм вибірки. Види вибірок. Основні правила для побудови надійної вибірки.
11. Застосування анкетування в соціальній роботі
12. Структура анкети. Правила побудови анкети
13. Застосування інтерв'ю (бесіди) в соціальній роботі. Переваги і недоліки методу інтерв'ю.
14. Вимоги до написання розділів основної частини магістерської роботи.
15. Класифікація інтерв'ю: розвідувальне, контрольне, основне інтерв'ю.
16. Види аналізу документів.
17. Використання контент-аналізу в соціальній роботі. Вибір необхідних видів документів для проведення дослідження. Етапи проведення контент-аналізу.
18. Поняття фокусних груп. Фокус-група – якісний метод дослідження.
19. Етапи проведення наукового дослідження.
20. Загальні положення про магістерську роботу, вимоги до рівня наукового дослідження.
21. Застосування методу анкетування в соціальній роботі наведіть приклади

22. Історичний процес формування напрямів методології і наукового пізнання до ХХІ століття.
23. Назвіть вимоги до оформлення основної частини магістерської роботи.
24. Назвіть та охарактеризуйте методи, що застосовуються на емпіричному та теоретичному рівнях пізнання.
25. Наукова проблема та структурні елементи наукової теорії.
26. Наукова теорія, її функції та роль у науковому пізнанні.
27. Обґрунтуйте переваги та недоліки використання методів «снігового нальоту», «мозкового штурму» та «метод Дельфі» при вирішенні соціальних проблем.
28. Обґрунтуйте поняття «соціальна проблема» через призму проведення соціологічного дослідження (як потрібно сформулювати соціальну проблему, що є об'єктом соціологічного дослідження, що є предметом соціологічного дослідження).
29. Обґрунтуйте, в чому полягає ефективність результатів наукового дослідження.
30. Обґрунтуйте, в чому полягає особливість мобільної соціальної роботи при вирішенні соціальних проблем.
31. Охарактеризуйте основні функції та етапи соціологічного дослідження.
32. Поняття та зміст рівнів наукового дослідження.
33. Розкрийте важливість використання методу «ведення випадку» при вирішенні соціальних проблем.
34. Розкрийте зміст загальнонаукової методології.
35. Розкрийте зміст поняття «соціологічне дослідження» та обґрунтуйте важливість використання соціологічного дослідження в соціальній роботі.
36. Розкрийте особливість мобільної соціальної роботи при вирішенні соціальних проблем.
37. Розкрийте особливості використання аутріч методу в соціальній роботі.
38. Розкрийте особливості використання методів емпіричного рівня дослідження.
39. Розкрийте особливості використання методів фостеринг та мейнстей в соціальної роботи.
40. Розкрийте особливості використання міждисциплінарної групової роботи фахівців соціальної сфери при проведенні соціального дослідження.
41. Розкрийте особливості волонтерської допомоги як одного із актуальних методів соціальної роботи.
42. Розкрийте переваги та недоліки використання методу спостереження в соціальній роботі.
43. Розкрийте сутність кейс методу як одного із основних методів соціальної роботи.
44. Розкрийте сутність методу контент-аналіз як методу збору соціальної інформації.
45. Розкрийте та охарактеризуйте етапи проведення наукового дослідження.
46. Розкрийте та охарактеризуйте основні принципи наукової методології досліджень.
47. Розкрийте та охарактеризуйте типи соціологічного дослідження.
48. Розкрийте та проаналізуйте доцільність використання методу телефонного консультування в практиці соціальних працівників.

49. Розкрийте та проаналізуйте структуру програми соціологічного дослідження.

50. Розкрийте типи соціальних досліджень: теоретичне, емпіричне, фундаментальне.

51. Розкрийте шляхи підвищення надійності даних при використанні методу спостереження.

52. Розкрити особливості використання кейс-методу в соціальній роботі.

53. Специфіка написання вступу до магістерської роботи (актуальність дослідження, мета і завдання, об'єкт, предмет, наукова новизна).

54. Сутність та процес проведення наукового дослідження.

55. Суть, роль і місце методології досліджень.

56. Сучасна гносеологія та методологія наукового пізнання.

57. Фундаментальна методологія та її значення у соціальних дослідженнях.

Третє питання в екзаменаційному білеті - "Визначте до проблеми актуальність, мету, завдання, об'єкт та предмет дослідження. Наведіть приклад оформлення списку наукових джерел (4 джерела (навчальний посібник, наукова стаття, тези конференції, нормативний документ)".

1. «Безробіття серед молоді як соціальна проблема»

2. «Волонтерство як феномен цивілізованого суспільства»

3. «Вплив засобів масової інформації на соціальне виховання».

4. «Жорстке ставлення до дітей та знущання над ними як соціальна проблема»

5. «Індивідуальне консультування як метод роботи з клієнтом».

6. «Надання соціальної допомоги багатодітним родинам»

7. «Неповні сім'ї, форми та методи роботи соціальних працівників з цією категорією сім'єю»

8. «Неформальне підліткове середовище як об'єкт і суб'єкт соціально-педагогічного впливу».

9. «Основні завдання та специфіка соціальної роботи з сім'єю»

10. «Основні напрямки соціальної роботи з асоціальними сім'ями»

11. «Основні напрямки соціальної роботи з дітьми-інвалідами»

12. «Основні напрямки соціальної роботи з формування здорового способу життя дітей та молоді».

13. «Особливості роботи соціального працівника з різними типами сімей»

14. «Особливості соціальної роботи в сільській місцевості»

15. «Особливості соціальної роботи з багатодітними сім'ями»

16. «Особливості соціальної роботи з дітьми, які залишились без батьківського піклування»

17. «Особливості соціальної роботи з жертвами насилля»

18. «Особливості соціальної роботи з прийомними сім'ями».

19. «Особливості соціальної роботи у закладах інтернатного типу для дітей-сиріт».

20. «Правові аспекти захисту прав дітей, позбавлених батьківського піклування»

21. «Проблема тютюнопаління серед дітей та молоді в сучасному суспільстві».

22. «Проституція як соціальна проблема»

23. «Соціальна робота з дітьми позбавленими батьківського піклування»

24. «Соціальні умови попередження девіантної поведінки молоді на сучасному етапі».
25. «Соціально-реабілітаційна робота з жертвами насилля»
26. «Форми та методи соціальної підтримки молодих сімей»

Рекомендована література

Базова

1. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. *Методологія наукових досліджень* : навч. посібник. К. Ліра, 2018. 352 с. Режим доступу: http://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/2019/Ladanuk_2018_352.pdf
2. Данильян О. Г. *Методологія наукових досліджень* : підручник. Харків. Право, 2019. 368 с. ISBN 978-966-937-652-7. Режим доступу: https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/592/3_Metodologija_vnutri.pdf
3. Туриніна О. Л. *Методологія та методи психологічного дослідження*: навч.- метод. посіб. Київ : ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf
4. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. *Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях)*: навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с. Режим доступу: https://agro.snau.edu.ua/wp-content/uploads/2020/11/20201113_100711.pdf
5. Галян О.В. *Методологія та організація наукових досліджень*: навч.-метод. видання. Луцьк : Вежа-Друк, 2021. 26 с. Режим доступу: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/20238/1/Metodolohija.pdf>
6. Gracious Thomas Social Work Research. *School of Social Work Indira Gandhi National Open University Maidan Garhi*, New Delhi 110068. 2010. 393 p. URL: <https://ccsuniversity.ac.in/bridge-library/pdf/Block-1-Social%20Work%20Research.pdf>

Допоміжна

- Зацерковний В. І. *Методологія наукових досліджень* : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 236 с. ISBN 978-647-527-156-8. Режим доступу: https://isp.kiev.ua/images/Page_Image/Library/Methodology_Zatserkovny_Tishayev_Demidov.pdf
- Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. Режим доступу: <http://www.philsci.univ.kiev.ua/biblio/Methodol.pdf>
- Методологія та організація наукових досліджень (галузі знань: 05 – соціальні та поведінкові науки, 07 – управління та адміністрування)* [Текст] : навч. посіб. / Л. Г. Липич, С. М. Бортнік, І. Г. Волинець та ін. ; за заг. ред. Л. Г. Липич. – Луцьк : Вежа-Друк, 2018. – 220 с. Режим доступу: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/16477/1/MOND_2018_posibnyk.pdf
- Методологія та організація наукових досліджень* : навч. посіб. / І. С. Добронравова, О. В. Руденко, Л. І. Сидоренко та ін. ; за ред. І. С. Добронравової (ч. 1), О. В. Руденко (ч. 2). – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с. Режим доступу: <https://library.megu.edu.ua:9443/jspui/bitstream/123456789/1716/1/Methodol.pdf>
- Мельниченко О. А. *Методологія організації наукових досліджень: конспект лекцій*. Харків: ФО-П Леонов Д.С., 2016. 27 с. <http://nnvc.nuczu.edu.ua/images/topmenu/kafedry/kafedra-publichnoho-administruvannia-u-sferi-tsyvilnoho-zakhystu/Lekcii/lk11.pdf>
- Семигіна Т. *Сучасна соціальна робота*. Київ: Академія праці, соціальних відносин і туризму, 2020. 275 с. Режим доступу: <http://surl.li/imbpe>
- Semigina T., Maidannyk O., Onischuk Y., Zhuravel Y. Local self-government reforms in Europe: legal aspects of considering the communities' social identity. *Tribuna Juridica*. 2020. Vol.10. Issue 2. P. 207-221. Режим доступу: <http://www.tribunajuridica.eu/arhiva/An10v2/3.%20Semigina%20et%20al.pdf>
- Семигіна Т. В., Баланюк Ю. В. *Розвиток в Україні механізмів державного регулювання системи професійних кваліфікацій*. *The system of public administration in the context of decentralization of power*:

Collective monograph. Riga : Izdevnieciba "Baltija Publishing", 2020. С. 129-146. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/343753351_ROZVITOK_V_UKRAINI_MECHANIZMIV_DERZAVNOGO_REGULUVANNA_SISTEMI_PROFESIJNIH_KVALIFIKACIJ/link/5f43b6dc92851cd3022290c9/download

Семигіна Т.В. Європейська практика підтвердження професійних кваліфікацій на основі неформальної освіти. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. 2020. Вип.3 (132). С. 57-65. Режим доступу: <https://www.researchgate.net/profile/Tetyana-Semigina>

Строкань О. В. Строкань О. В., Мірошніченко М. Ю. Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності: конспект лекцій. Мелітополь: Видавничо-поліграфічний центр «Люкс», 2021. 152с Режим доступу: http://www.tsatu.edu.ua/kn/wp-content/uploads/sites/16/mondzoiv_konspekt-lekcij-1.pdf

Strydom, H. (2014). THE SOCIAL WORK RESEARCH MODULE(S) FROM A SOCIAL WELFARE PERSPECTIVE. *Social Work/Maatskaplike Werk*, 44(4). <https://doi.org/10.15270/44-4-230>.

16. Інформаційні ресурси

- <http://www.4uth.gov.ua> – веб-сайт Державної бібліотеки України для юнацтва (м. Київ);
- <http://www.chl.kiev.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України для дітей;
- <http://www.nbu.gov.ua> – веб-сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського (м. Київ);
- <http://www.bukvoid.com.ua> – веб-сайт “Буквоїд”;
- <http://www.nplu.org> – веб-сайт Національної парламентської бібліотеки України (м. Київ);
- <http://www.ukrbook.net> – веб-сайт Книжкової палати України імені Івана Федорова (м. Київ);
- <http://library.zntu.edu.ua/res-libr-el.html> – веб-сайт “Бібліотеки в мережі Internet”;
- <http://www.loc.gov> – веб-сайт Бібліотеки Конгресу США;
- www.bnf.fr – Bibliotheque Nationale или BNF) — веб-сайт Національної бібліотеки Франції;
- www.bl.uk – веб-сайт Британської бібліотеки.

Список використаної літератури

1. [Положення про організацію освітнього процесу](https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu.pdf) в НУ «Чернігівська політехніка». Режим доступу: <https://stu.cn.ua/wp-content/stu-media/normobaza/normdoc/norm-osvitproces/polozhennya-pro-organizacziyu-osvitnogo-proczesu.pdf>
2. Методологія наукових досліджень Навчально-методичний посібник / автори: Котловий С.А., Павлик Н.П., Сейко Н.А., Ситняківська С.М. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2023. 89 с Режим доступу: <http://surl.li/imbgy>